

Saranyň jansyzlyk kyssalary

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Saranyň jansyzlyk kyssalary SARANYŇ JANSYZLYK KYSSALARY

kitapcy.ru

Osmanly döwletiniň jöhidi Sara Aaranson Yaffa şäheriniň golaýyndaky Ýitron Ýaakowda ýasaýardy. Ol agasy Aaron bilen bielelikde 1914-nji ýylда "NILI" atly jöhit jansyzlyk guramasynyň düýbüni tutdy.

Osmanly goşunynyň Birinji jahan urşunda Palestina frontunda agyr ýeňliše uçramagynda jöhit jansyzy Sara Aaransonyň Angliýanyň hasabyna eden jansyzlygynyň hyzmaty uly boldy.

Ömrüniň iň juwan wagtlarynda ünsüni ýaşlyk haýu-höweslerine däl-de, başga zada dikdi. Saçyny keltejik edip kesdi. Iňlis arhiwinde saklanýan suratynyň aşagyndaky "F0 Box 10521-Tallahassee FL-0521" diýen ýazgynyň üstüne "Rehmann P 156" diýip ýazylgydy. Bu ýazgy aslynda "F0" ady bilen şifrlenilen Angliýanyň Daşary işler ministrliginiň arhiwindäki kontrrazwedka maglumatlarynyň saklanýan jiltiniň içindäki parolynyň belgisidi. Suratdaky aýalyň ady-da "SARA AARANSON" diýip ýazylandy.

Ol Birinji jahan urşy döwründe Angliýanyň Palestinada geçiren harby operasiýalarynda möhüm rol oýnan zenan kontrazwedkaçysydyr... Başga söz bilen aýdylanda Angliýanyň hasabyna işlän "NILI" jöhit jansyzlyk guramasynyň ýolbaşçysydy. Ol duşman diýip ygлан edilen osmanly esgeriniň

tabynlygyndaky Arabystanyň, Palestinanyň, Ierusalimiň, Sırıýanyň çäginde bolup geçýän wakalar boýunça maglumat toplamak bilen meşgullanýardy.

"Her adamyn bir hekaýasy bar" diýen jümläni tassyklap, ol baradaky maglumatlar ýakyn wagta çenli gizlenip saklandy. Onuň maşgalasy 1880-nji ýyllaryň başynda Rumyniýadan şol wagt Osmanly döwletine garaşly Palestinanyň Zihron Ýakow diýen ýerine göçdi. Osmanly patyşasy Abdylhamyt II-niň hernäçe Palestina we Ierusalim sanjaklaryna (provinsiýalaryna) jöhitleriň göçüp gelmegini gadagan edendigine garamazdan ol Ýewropanyň iň baý jöhit maşgalasy Rotşildiň maddy goldawlarynyň saýasynda Palestina ýerleşip bilipdi. Bagbakjaly we daşdan salnan owadan jaýy bardy. Dogany Aaron bolsa Palestinada ýasaýan tanymal botanikdi. Dogrusy, botanik sypatyna giren jansyzdy. Ol çöllük ýerlerde, ýa-da dereleriň arasynda suwly oazislerde ekeraneylyk işlerini gurnamak we ösümlikler boýunça ylmy-barlag işlerini alyp barýardy.

Osmanly döwletiniň Birinji jahan urşuna girmegi bilen birlikde şertler birden-bire üýtgeýär. Çanakkale söweşi Osmanly bilen Angliýanyň arasynda jansyzlaryň arasynda bolan iň aldymberdimli söweşleriň biridir. Angliýa we oña garaşly "ANZAC" goşun birikmesi Kılıdbahir hüjümlerinde üstünlik gazanyp bilmändir. Emma Angliýa hem-de onuň soýuzdaşy Fransiýa gözlerini Arabystana dikipdirler. Osmanlynyň gowşak damary şo ýerdedi. Ýerlerdäki arap taýpalarynyň kethudalary pula satylan messepsiz kişilerdi, olar çemini tapsa Osmanla garşı aýaga galmağa taýýar bolup durdular. Osmanly hernäçe Şamdan Hyjaza (Medinä) çenli demir ýoluny guranam bolsa, asyrlar boýy sebiti dolandyranam bolsa, ýerli halkyň kethudalary bilen umumy dil tapşyp bilmändi. Şonuň üçinem uruş döwründe daşarky goragy üpjün etmek diýseň kyn düşýärdi. Sebitde Osmanlynyň logistik, habarlaşma we aragatnaşyk serişdeleri-de çäklidi. Muňa garamazdan, hernäçe agyr ýitgiler berilse-de, Hyjaz sebiti we Ierusalim goralýardy.

General Jemal Paşanyň serkerdeligidäki Dördünji Osmanly goşun birikmesi merkezi Şamda ýerleşipdir, olar Ýemenden Sinaý ýarymadasyna we Palestina, Bagdata çenli aralygy esger bilen üpjün edýärdiler. Iňlisleriň Aziýadan Orta ýer deñizine strategik taýdan hereket ediş merkezi bolan Müsüre we Suweýše geçiriljek şowly harby operasiýa arkaly duşmany agyr ýagdaýa salmagyň meýilnamasy düzülýärdi.

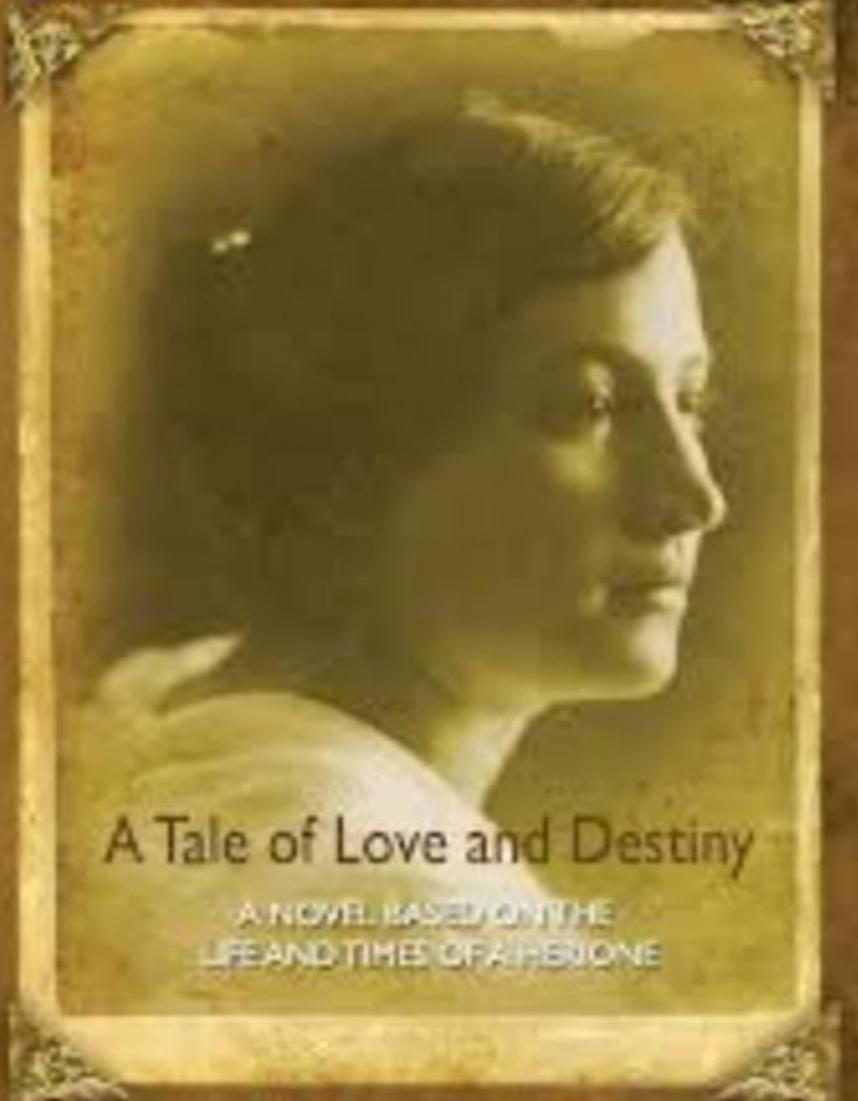
Osmanlynyn Suweýş kanalyna geçiren operasiýasy 1915-nji ýylyň ýanwar aýynda başlaýar, kanalyň üstünde köpri gurmak we garşy tarapa geçmek synanyşyklary şowsuz tamamlanýar. 1916-nji ýylyň 24-nji iýulyna çenli Osmanly goşuny Sinaý ýarymadasyny boşadyp, Palestinanyň günorta künjündäki el-Arişe çekilýär. Çadır düşelgeler gurulýar, Şamdan we Halapdan dowamly kömek alynýardy. Osmanly goşunynyň içinde awstriýaly esgerlerem bardy. Möhüm serkerde wezipelerinde bolsa nemeslerem ýer alypdy.

1917-nji ýylда Osmanly goşuny Gaza-Birüssebi liniýasyny saklamaga üns berdi. Iňlisleriň Gazä tarap süýşmekleriniň iki gezek öni alyndy. Duşmana agyr ýitgiler çekdirildi. Şeýle-de bolsa, 1917-nji ýylyň sentýabr aýynda Gazze kenarlaryna ýakynlaşan iňlis gämileri agyr ýaraglaryň kömegi bilen fronty eýelemegi başardy.

Şol ikiarada garaşylmadyk wakalar bolup geçdi. Iňlis goşunlary Osmanly goşunynyň gorag halkalarynyň iň gowşak ýerlerinden urup, öne süýşüp başlady. Gaza elden gitdi, yzysüre Birüssebi-de howp astyna girdi. Osmanlynyn uruş taktikalary şowsuzlyk bilen tamamlanypdy. Gazzeniň ýakynynda ýerleşen ýewrey posýoloklaryndan göge gösterlen kepderilerden bir sanpsy atylyp alyndy. Kepderi ýere düşeninde onuň ganatlarynyň astyndan şifrlı ýazgylaryň birtopary tapyldy. Osmanlynyn kontrrazwedka gullugynyň («Teşkilatı Mahsusa») jansyzlary ele salnan kepderileriň uçurlan ýerinde barlaglar geçirýärler we haýran galýarlar.

Osmanly goşunynyň ştabyna ýygy-ýygydan gelip-gidýän we özünü osmanlylaryň dosty hökmünde tanadan orta ýaşly we görmegeý jöhit zenany Saranyň tagallasy bilen jansyz kepderiler göge uçurylyardy.

SARAH'S STORY

A Tale of Love and Destiny

A NOVEL BASED ON THE
LIFE AND TIMES OF SARAH ONE

Barry Shaw

kitapcy.ru

Sarany elin tutan osmanly jansyzlary hasam haýran galdylar. Az wagt öñ ol Osmanly goşunynyň serkerdesi Jemal Paşa bilen ştabda kofe içip içgin-içgin söhbet eden aýaldy. 1917-nji ýylyň oktyabrynda osmanly jansyzlary Sarany gepletmek üçin ony tussag astyna aldylar. Ondan ýolbaşylyk edýän guramasyna agza bolup durýanlaryň adyny anyklamaga çalyşdylar. Onuň geplemejegi çynydy. Saranyň edip biljek ýekeje zady bardy: olam syrlaryny aýan etmän ömrüni pida etmek. Onuň saklanýan hüjresinde birnäçe gezek atylan sapança sesi eşidildi. Jöhit zenany Sara ömrüni bagş eden uruşy üçin etmeli işini edipdi, ol ele salynansoňam syrlaryny aýan etmän, öz ömrüne soňky

nokady goýmagy başarypdy. Saranyň derňew işlerine gatnaşan osmanly jansyzy Jewat Rifat beg gören-eşden zatlarynyň garşysynda depe saçy bir ýere geldi. Osmanly goşunyny daşardan we içerden hyýanatlar gurşap alypdy. 1917-nji ýylyň 9-njy ýanwarynda osmanly esgerleri Ierusalim frontuny taşlap, has demirgazyga çekildiler. Iňlis generaly Allenbi 11-nji ýanwarda dabaraly ýagdaýda Ierusalime girdi.

Osmanly goşuny Palestina frontunda taryhyň iň agyr ýeňlişini aldy. Diňe Gazze söweşlerinde 25.000 esger wepat boldy. 10.000 esger duşmana ýesir düşdi. General Allenbi goşunynyň ýeňiš gazarmagy netijesinde 20-den gowrak istrebitel, 20 million ok, 100 top, köp sanly pulomýot ele geçirdi.*

Osmanly goşuny ýeňliše uçranda birikmesini taşlap gaçan esgerleriň gaçmagyna ýol bermän gozgalaňçy arap we beýleki garakçy güýçler tarapyndan köpsanly osmanly esgeri arap çöllerinde, Palestinada, Siriýada wagşylyk bilen duzaga düşürildi we öldürildi.

Gazze söweşleriniň soñunda garşıdaş tarap bolan iňlis goşuny nädip Osmanly frontuny şeýle aňsatlyk bilen öz meýilnamalaryna görä üýtgedip bilipdi? Ençeme ýyllar geçensoň iňlis kontrrazwedka gullugynyň resminamalarynyň saklanýan "F-0" seriýaly resmi maglumatlar gözden geçirilende aky hakykatlar orta çykdy.

Saranyň ýolbaşçylygynda işleyän köpsanly zenan jansyz jelepçilik bilen meşgullanmak arkaly iň gizlin syrlary ele salypyrlar we general Allenbiniň ştabyna ýetiripdirler. Bu bolup geçenlere üns berseň, bir zady aýtman bolmaýar: Sara Osmanly goşun serkerdesi Jemal Paşa bilen onuň ştabında ýygyýydan duşuşanda, nähili gatnaşyklarda bolduka we nämeleri ele saldyka?! Gynansak-da, bu bolup geçenler taryh sahypalaryndan gizlin saklayıldı. Osmanly esgerleriniň ele salan jansyz kepderileriň ganatlarynyň astyndan tapylan kagyzlarda gör näçe möhüm maglumatlar duşman eline geçdikä?!

* Charles F.Horne, Records of the Great War, Vol.V, National Alumni- 1923.

Jezmi ÝURTSEWER,
taryhçy. Taryhy makalalar